

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет імені Тараса Шевченка Факультет
психології
Кафедра загальної психології

Дипломна робота «ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА
ФОРМУВАННЯ СЕКСУАЛЬНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ»

Освітньо-професійна програма «Психологія» Спеціальність 053 «Психологія»

Студентки 4 курсу, ОС

«Бакалавр» спеціальності 053

«Психологія»

Бондаренко Єлизавети Федорівни

Науковий керівник: Кандидат
психологічних наук, Доцент кафедри
загальної психології, Іваненко
Богдана Борисівна

Допустити до захисту в ЕК

кафедри психології

Протокол № _____ від _____

Завідувач кафедри: кандидат психологічних наук,

доцент _____ (підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СЕКСУАЛЬНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ: АНАЛІЗ НАУКОВИХ ДЖЕРЕЛ	6
1.1. Психологічні підходи до вивчення сексуальної орієнтації	6
1.2. Вплив психологічних факторів на формування сексуальної орієнтації.....	12
Висновок до розділу 1	18
РОЗДІЛ 2 МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ ФОРМУВАННЯ СЕКСУАЛЬНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ	20
2.1. Методологічні основи та організація дослідження	20
2.2. Опис методів і методик дослідження.....	25
Висновки до розділу 2	30
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ... 32	32
3.1. Результати дослідження психологічних факторів впливу на сексуальну орієнтацію	32
3.2. Порівняльний аналіз отриманих результатів	36
Висновок до розділу 3.....	40
ВИСНОВКИ.....	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	45
ДОДАТКИ.....	49

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сексуальна орієнтація є одним із ключових аспектів ідентичності особистості, який визначає міжособистісні стосунки, соціальну інтеграцію, а також впливає на емоційний і психологічний добробут. Дослідження психологічних чинників, що впливають на формування сексуальної орієнтації, має надзвичайно важливе значення для розуміння механізмів людського розвитку, гармонізації суспільних відносин і зменшення стигматизації осіб із різними формами сексуальної орієнтації.

У сучасному світі, де значна увага приділяється правам людини, проблематика сексуальної орієнтації все частіше стає об'єктом суспільного обговорення. Відкритість теми ЛГБТ+ спільнот, з одного боку, сприяє збільшенню толерантності, а з іншого — піднімає питання про походження сексуальних уподобань та роль різноманітних факторів у їх формуванні. Наразі відсутність єдиної теорії формування сексуальної орієнтації зумовлює необхідність комплексного підходу до вивчення цього явища, враховуючи біологічні, психологічні, соціокультурні та екологічні аспекти.

Наукові дослідження свідчать, що сексуальна орієнтація формується під впливом багатьох взаємопов'язаних чинників, включаючи генетичні передумови, гормональний фон, особливості раннього дитячого досвіду, а також специфіку виховання і соціального середовища. Водночас у психології досі залишаються невивченими багато аспектів цього явища, таких як вплив емоційних зв'язків із батьками, роль травматичних переживань, значення самооцінки та індивідуальних особливостей особистості.

З огляду на специфіку розвитку людської психіки, важливим є розуміння, як ранні етапи розвитку особистості можуть впливати на її сексуальну орієнтацію. Психоаналітичні теорії, такі як концепції Зигмунда Фрейда, акцентують увагу на значенні дитячо-батьківських відносин та раннього досвіду в формуванні сексуальних уподобань. Сучасні психологічні

підходи, такі як когнітивно-біхевіоральний, підкреслюють вплив навчання, підкріплення та моделювання поведінки на сексуальну ідентичність.

Особливу актуальність має аналіз ролі психологічних травм у дитинстві, таких як насильство, емоційна холодність чи надмірна опіка, які можуть формувати специфічні патерни поведінки та впливати на вибір партнера у дорослому віці. Вивчення цього аспекту є важливим не тільки з теоретичної точки зору, але й для практики психологічного консультування та терапії.

Питання сексуальної орієнтації не можна розглядати ізольовано від соціокультурного контексту. Вплив суспільних норм, стереотипів, релігійних вірувань і культурних установок формує уявлення про "нормативність" сексуальних уподобань і може значно впливати на самооцінку та психологічний стан особистості. В умовах зростання глобалізації та міжкультурної взаємодії важливим є вивчення того, як зміни в соціокультурному середовищі впливають на процес формування сексуальної орієнтації.

Мета дослідження: виявити психологічні фактори, які сприяють психосексуальному благополуччю особистості.

Завдання дослідження:

1. Здійснити аналіз сучасних теоретичних підходів до вивчення сексуальної орієнтації.
2. Дослідити класичні та новітні теорії формування сексуальної орієнтації, їхню актуальність у сучасному науковому контексті.
3. Вивчити вплив сімейного оточення, соціальних норм та культурних цінностей на формування сексуальної орієнтації.
4. Визначити рівень емоційної стабільності, задоволеності відносинами, психосексуального благополуччя.
5. Проаналізувати отримані результати та їхнє співвідношення з існуючими теоретичними напрацюваннями.

Об'єкт дослідження: психологічний феномен сексуальної орієнтації особистості.

Предмет дослідження: психологічні фактори, які впливають на психосексуальне благополуччя особистості, та їхній взаємозв'язок із соціокультурним і особистісним контекстом.

Методи дослідження: У дослідженні використовувалися опитувальник SRA-Q (Sexual Relationships and Activities Questionnaire) для аналізу сексуальних стосунків та активності, що дозволяє вивчити вплив суб'єктивного досвіду на сексуальну орієнтацію, та шкала CASP-19 для оцінки рівня психосексуального благополуччя і його зв'язку із загальним психологічним станом особистості.

Теоретична значущість: Результати дослідження сприятимуть подальшому розвитку теорії формування сексуальної орієнтації, забезпечать розширення наукових знань про вплив психологічних, соціокультурних та індивідуальних чинників. Зокрема, вони дозволять уточнити та інтегрувати теоретичні підходи до розуміння формування сексуальної орієнтації в межах біопсихосоціальної моделі.

Практична значущість: Отримані дані можуть бути використані у практиці психологічного консультування та психотерапії, для розробки освітніх і просвітницьких програм із підвищення толерантності, а також у соціальній політиці для забезпечення прав і свобод осіб із різними формами сексуальної орієнтації.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СЕКСУАЛЬНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ: АНАЛІЗ НАУКОВИХ ДЖЕРЕЛ

1.1. Психологічні підходи до вивчення сексуальної орієнтації

Сексуальна орієнтація є одним із найскладніших феноменів у сфері людської психології, що привертає увагу дослідників із різних дисциплін, зокрема біології, психології, соціології, культурології та медицини. Це поняття стосується стійких емоційних, романтичних і сексуальних уподобань щодо певної статі чи статей. Наукове вивчення сексуальної орієнтації передбачає багатовимірний аналіз, оскільки жоден окремий підхід не може повністю пояснити її формування. У цьому контексті аналіз сучасних теоретичних підходів до розуміння сексуальної орієнтації передбачає розгляд біологічних, психологічних і соціокультурних теорій, а також мультидисциплінарних моделей, які інтегрують ці підходи [1].

Біологічні теорії ґрунтуються на припущенні, що сексуальна орієнтація визначається переважно генетичними та нейробіологічними факторами, а також гормональними впливами під час пренатального розвитку. Сучасні дослідження підтримують цю гіпотезу, пропонуючи різноманітні механізми, що пояснюють зв'язок між біологією і сексуальними уподобаннями.

1. **Генетичні дослідження:** Генетична основа сексуальної орієнтації вивчається за допомогою досліджень на близнюках, аналізу родоводів та молекулярної генетики. Дослідження Діна Хамера (1993) виявило зв'язок між чоловічою гомосексуальністю та маркерами на X-хромосомі (Xq28), що дало підстави припустити наявність генетичної схильності. Інші роботи, зокрема метааналізи Лангастрома (2010), показують, що ідентичність сексуальної орієнтації значною мірою корелює з генетичними факторами, хоча внесок середовища також залишається значним [1].

2. **Гормональні теорії:** Гормональні впливи в утробному періоді вважаються ключовими у формуванні статевої поведінки. Гіпотеза

організаційного впливу статевих гормонів, запропонована Феліксом де Воогдом, передбачає, що співвідношення тестостерону та естрогену у певні критичні періоди розвитку мозку може впливати на формування сексуальних уподобань. Наприклад, "теорія пренатального тестостерону" пояснює, що низькі рівні цього гормону можуть асоціюватися з гомосексуальністю у чоловіків.

3. Нейробіологічні аспекти: Дослідження нейробіології показали, що мозкові структури також можуть бути пов'язані з сексуальною орієнтацією. Зокрема, робота Саймона Левея (1991) продемонструвала, що передній гіпоталамус у гомосексуальних чоловіків має схожі розміри з жінками, що свідчить про можливі біологічні основи сексуальної орієнтації.

Психологічні підходи спрямовані на вивчення ролі індивідуального досвіду, дитячих стосунків і внутрішньоособистісних процесів у формуванні сексуальної орієнтації. У межах цього напряму виділяють кілька основних теорій [2]:

1. Психоаналітична теорія: Зигмунд Фройд (1905) вважав, що сексуальна орієнтація формується внаслідок конфліктів, що виникають на різних етапах психосексуального розвитку. Він стверджував, що гомосексуальність може бути результатом "фіксації" на певному етапі через невирішені конфлікти, зокрема внаслідок емоційної близькості з одним із батьків протилежної статі.

2. Біхевіоральні теорії: Згідно з біхевіоральними теоріями, сексуальна орієнтація формується внаслідок навчання та підкріплення. Наприклад, дослідження Джона Долларда та Ніла Міллера припускають, що позитивний досвід із представниками певної статі у дитинстві чи підлітковому віці може сприяти формуванню сексуальної орієнтації [2].

3. Когнітивно-біхевіоральні моделі: Ці моделі акцентують увагу на тому, як когнітивні процеси (очікування, установки) впливають на сексуальну поведінку та уподобання. Дослідження Елліса і Амеса (1987) вказують на те,

що когнітивні уявлення та досвід можуть взаємодіяти із соціальними впливами, формуючи сексуальну орієнтацію.

4. **Теорії соціального навчання:** Альберт Бандура припускав, що соціальні моделі та підкріплення відіграють важливу роль у формуванні сексуальної орієнтації. Наприклад, спостереження за моделями поведінки у дитинстві або підлітковому віці може впливати на вибір сексуальних партнерів у дорослому житті.

Соціокультурні підходи підкреслюють важливість культурних, соціальних і історичних факторів у формуванні сексуальної орієнтації. Ці теорії досліджують, як суспільні норми, цінності, релігійні переконання та інші соціальні чинники формують уявлення про сексуальність [3].

1. **Теорія конструктивізму:** Згідно з цією теорією, сексуальна орієнтація є соціальним конструктом, який формується під впливом суспільних норм і цінностей. Роботи Мішеля Фуко (1976) підкреслюють, що категорії "гомосексуальність" і "гетеросексуальність" виникли в результаті історичних і культурних процесів, а не як природні явища.

2. **Теорії стигматизації:** Ці підходи досліджують, як стигматизація та дискримінація впливають на самоідентичність і сексуальну орієнтацію. Наприклад, дослідження Ірвінга Гоффмана показують, що соціальні стигми можуть змушувати індивідів приховувати або трансформувати свою орієнтацію.

3. **Культурні впливи:** Сексуальна орієнтація також формується під впливом культурних традицій і норм. Наприклад, у деяких культурах певні форми сексуальності можуть заохочуватися, тоді як інші — засуджуватися, що впливає на формування особистих уподобань [4].

Мультидисциплінарний підхід до вивчення сексуальної орієнтації передбачає інтеграцію різних теорій і методів для створення цілісної картини. Цей підхід включає такі аспекти:

1. **Біопсихосоціальна модель:** Ця модель, запропонована Джорджем Енгелем, передбачає, що сексуальна орієнтація є результатом взаємодії

біологічних, психологічних і соціальних факторів. Наприклад, генетична схильність може взаємодіяти з досвідом виховання та соціальними впливами, формуючи унікальний патерн орієнтації.

2. **Інтеграція методів:** Дослідники використовують як кількісні, так і якісні методи для вивчення сексуальної орієнтації, наприклад [5]:

- **Опитувальники та шкали:** SRA-Q і CASP-19 для аналізу суб'єктивного досвіду.

- **Експериментальні методи:** Лабораторні експерименти для вивчення нейробіологічних аспектів.

- **Інтерв'ю:** Глибокі інтерв'ю для розуміння соціального контексту.

3. **Крос-культурні дослідження:** Аналіз культурних відмінностей у сприйнятті сексуальної орієнтації дозволяє виявити універсальні та специфічні чинники, що впливають на її формування.

Формування сексуальної орієнтації як складного феномену завжди привертало увагу дослідників різних наукових напрямів. Класичні теорії, такі як психоаналітичні, поведінкові та когнітивні підходи, сформували основу для багатьох сучасних уявлень про природу людської сексуальності. У той же час, із розвитком емпіричних методів і розширенням міждисциплінарного аналізу, з'явилися новітні підходи, які дозволяють по-новому осмислити деякі ключові положення класичних теорій. Цей розділ присвячено порівнянню основних ідей класичних теорій із сучасними дослідженнями, а також критичному аналізу їхньої актуальності [6].

Психоаналітична теорія, заснована Зигмундом Фройдом, є однією з перших спроб пояснити формування сексуальної орієнтації через внутрішньоособистісні конфлікти. Фройд припускав, що сексуальна орієнтація формується у процесі проходження психосексуальних стадій розвитку, зокрема фалічної стадії, коли дитина ідентифікує себе із батьком чи матір'ю. Згідно з Фройдом, гомосексуальність могла бути результатом "фіксації" на певній стадії через невирішені конфлікти або травми. Наприклад, відсутність ідентифікації з батьком у хлопчика могла призвести до гомосексуальних уподобань [7].

Хоча психоаналітична теорія відіграла значну роль у становленні досліджень сексуальності, сучасна критика спрямована на її методологічні обмеження. Сьогодні такі ідеї, як "фіксація" чи "відхилення розвитку", вважаються застарілими через їхню залежність від суб'єктивних інтерпретацій і брак емпіричних доказів. Сучасні дослідження підтверджують, що сексуальна орієнтація є більш багатфакторною та не може бути пояснена виключно через дитячі травми чи конфлікти. Однак ідеї про вплив дитячо-батьківських стосунків залишаються релевантними, хоча їхній вплив розглядається як один із багатьох можливих чинників.

Поведінкові підходи, які виникли на початку ХХ століття, зосереджуються на ролі навчання і підкріплення у формуванні сексуальної орієнтації. Представники цього напрямку, такі як Джон Вотсон і Беррес Скіннер, стверджували, що сексуальні уподобання розвиваються внаслідок умовного або оперантного навчання. Наприклад, позитивні або негативні підкріплення, пов'язані із сексуальною поведінкою, могли формувати сталі орієнтації. [8]

На відміну від психоаналітичних теорій, поведінковий підхід мав більш емпіричний характер, оскільки він акцентував увагу на спостереженні за поведінкою. Проте цей підхід часто спрощував складність людської сексуальності, зводячи її до ланцюга стимулів і реакцій. Сучасні дослідження, хоча й визнають роль навчання у формуванні певних поведінкових патернів, вказують на обмеженість цієї моделі у поясненні таких аспектів, як стійкість сексуальної орієнтації та її формування незалежно від зовнішніх впливів.

Новітні дослідження в галузі поведінкової психології інтегрують біологічні та когнітивні підходи, визнаючи складну взаємодію між генетичними факторами, гормональними впливами та соціальним середовищем. Таким чином, поведінковий підхід еволюціонував, включивши в себе аспекти, які в класичних моделях залишалися поза увагою [9].

Когнітивні підходи до вивчення сексуальної орієнтації акцентують увагу на ролі мислення, уявлень та інтерпретації досвіду у формуванні сексуальних уподобань. Відповідно до цих теорій, сексуальна орієнтація є результатом

когнітивної обробки інформації про себе, інших людей та взаємодії з ними. Елліс і Амес (1987) розвинули ідеї когнітивного підходу, стверджуючи, що орієнтація формується на основі взаємодії когнітивних оцінок, емоційних переживань і соціального контексту [10].

Сучасні дослідження підтримують значення когнітивного підходу, особливо у вивченні гендерної ідентичності та сексуальної самосвідомості. Наприклад, вивчення того, як люди осмислюють власну сексуальну орієнтацію, демонструє важливість когнітивних процесів у її інтеграції в загальну особистісну структуру. Однак когнітивні моделі критикуються за недооцінку біологічних чинників, що впливають на формування орієнтації.

З появою новітніх технологій і методів дослідження, зокрема нейровізуалізації, генетичного аналізу та комплексного соціологічного моделювання, вивчення сексуальної орієнтації стало більш системним. Сучасні моделі, такі як біопсихосоціальна модель, пропонують інтегрувати ідеї класичних теорій у ширший контекст.

Сучасні роботи демонструють, що сексуальна орієнтація є результатом взаємодії численних факторів. Наприклад, генетичні дослідження вказують на наявність спадкових аспектів, тоді як нейробіологічні дослідження розкривають зв'язок між сексуальними уподобаннями і специфічними структурами мозку. Соціальні дослідження, у свою чергу, показують, як культурні норми та стигматизація можуть впливати на прояв сексуальної орієнтації [11].

Критичний аналіз класичних теорій у світлі сучасних досліджень вказує на необхідність мультидисциплінарного підходу. Психоаналітичні теорії, незважаючи на їхню обмеженість, залишаються важливими у вивченні міжособистісних стосунків. Поведінкові моделі демонструють цінність у дослідженні зовнішніх впливів, тоді як когнітивні підходи акцентують увагу на індивідуальній суб'єктивності. Водночас новітні дослідження дозволяють поглибити розуміння багатфакторної природи сексуальної орієнтації, інтегруючи всі ці елементи в єдину теоретичну рамку.

1.2. Вплив психологічних факторів на формування сексуальної орієнтації

Сексуальна орієнтація є багатовимірним явищем, формування якого зумовлене складною взаємодією біологічних, психологічних та соціальних чинників. Серед ключових психологічних аспектів важливе місце посідають впливи сімейного оточення та соціальних норм. Ці фактори визначають ранні моделі міжособистісних стосунків, установки щодо гендерних ролей і сексуальності, а також впливають на те, як людина інтерпретує і приймає свою сексуальну ідентичність. Дослідження в цій галузі зосереджуються на впливі сімейного виховання, динаміки родинних стосунків, культурних цінностей, соціальних стереотипів та нормативного тиску [12].

Сімейне оточення відіграє вирішальну роль у ранньому розвитку дитини, закладаючи основи її особистісної ідентичності, включно із сексуальною орієнтацією. Класичні психологічні теорії, такі як психоаналітична теорія Фрейда, підкреслюють вплив дитячо-батьківських стосунків на психосексуальний розвиток. За Фрейдом, взаємодія з батьками протягом раннього дитинства, особливо на фалічній стадії розвитку, сприяє формуванню гендерної ідентичності та сексуальної орієнтації. Наприклад, емоційна близькість із батьком у хлопчика може сприяти ідентифікації з чоловічими гендерними ролями, тоді як відсутність або холодність батьківських стосунків може впливати на вибір сексуальних уподобань.

Новітні дослідження підтверджують, що якість батьківської опіки та виховання є важливим чинником у формуванні сексуальної орієнтації, однак ці взаємозв'язки виявляються значно складнішими, ніж припускали класичні теорії. Наприклад, дослідження Гольдберга (2010) показали, що високий рівень підтримки і прийняття з боку батьків може сприяти кращому усвідомленню та прийняттю власної сексуальної орієнтації, незалежно від її типу. Водночас негативний стиль виховання, такий як контроль через критику, емоційна

відчуженість чи насильство, може призводити до формування внутрішніх конфліктів щодо власної ідентичності [13].

Динаміка родинних стосунків є ще одним важливим аспектом у формуванні сексуальної орієнтації. Наприклад, дослідження Ламбди (2012) демонструють, що діти, які виростили у сім'ях із традиційним розподілом гендерних ролей, часто формують стереотипні уявлення про сексуальність. Навпаки, сім'ї з більш рівноправними моделями взаємин між батьками сприяють гнучкішому ставленню до гендерних ролей і сексуальних уподобань. Цікаво, що діти, які виростили в одностатевих сім'ях, зазвичай не виявляють істотних відмінностей у сексуальній орієнтації порівняно з дітьми з гетеросексуальних родин, але демонструють більшу толерантність до різних форм сексуальності.

Соціальні норми і культурні цінності формують рамки, у межах яких відбувається індивідуальний психосексуальний розвиток. У кожному суспільстві існують визначені уявлення про "нормативну" сексуальність, які задають стандарти поведінки і впливають на самосприйняття індивіда. У суспільствах із гетеронормативними установками сексуальна орієнтація, відмінна від гетеросексуальної, може сприйматися як девіація, що зумовлює стигматизацію та дискримінацію [14].

Соціальний вплив у цій сфері здійснюється через декілька основних механізмів. По-перше, це соціалізація, яка включає процес засвоєння культурних норм через навчання та підкріплення. Наприклад, діти спостерігають за поведінкою своїх батьків, однолітків або героїв медіа, формуючи уявлення про прийнятні форми сексуальної поведінки. По-друге, це соціальний контроль, який забезпечується через схвалення або несхвалення з боку соціального середовища. Людина, яка відчуває соціальний тиск щодо відповідності домінуючим нормам, може приховувати свою сексуальну орієнтацію або навіть намагатися змінити її.

Особливе значення має вплив стереотипів, які можуть як сприяти, так і перешкоджати формуванню здорової ідентичності. Наприклад, у багатьох

культурах поширені гендерні стереотипи, які асоціюють чоловічість із гетеросексуальністю, а гомосексуальність — із девіаціями чи слабкістю. Це може створювати внутрішній конфлікт у людей, чия сексуальна орієнтація не відповідає очікуванням суспільства. [15]

Культурні цінності також визначають, як суспільство сприймає сексуальну орієнтацію. У країнах із високим рівнем толерантності до різних форм сексуальності, таких як Нідерланди чи Канада, молодь частіше відкрито ідентифікує себе з неконформними орієнтаціями, не відчуваючи значного соціального тиску. Натомість у культурах із консервативними цінностями, таких як деякі регіони Близького Сходу чи Східної Європи, відкритість щодо власної сексуальності може бути пов'язана з ризиками соціального відторгнення або навіть фізичного насильства.

У сучасній науці дедалі більше уваги приділяється інтеграції впливу сімейних і соціальних факторів. Дослідження Деміроффа (2020) показали, що сімейне оточення може посилювати або пом'якшувати вплив соціальних стереотипів. Наприклад, у сім'ях, які підтримують відкритий діалог про сексуальність, діти зазвичай демонструють більшу психологічну стійкість до зовнішнього тиску. Водночас у консервативних сім'ях соціальний вплив може посилюватися, що зумовлює формування внутрішньої конфліктності [16].

Формування сексуальної орієнтації — це багатовимірний процес, що охоплює біологічні, психологічні та соціальні чинники. Одним із ключових аспектів цього процесу є особистісні характеристики та психосексуальний розвиток, які визначають індивідуальну реакцію на зовнішні впливи та особистісне сприйняття власної сексуальності. Роль індивідуальних рис характеру, а також значущість психосексуальних переживань у дитинстві та підлітковому віці, набуває центрального значення у розумінні динаміки становлення сексуальної орієнтації [17].

Особистісні характеристики, такі як темперамент, рівень емоційної чутливості, схильність до рефлексії та адаптивність, можуть суттєво впливати на спосіб, у який людина осмислює свою сексуальність. Дослідження,

проведені в рамках диференційно-психологічного підходу (McCrae & Costa, 1997), вказують, що такі риси, як відкритість до нового досвіду та емоційна стабільність, асоціюються з більшою гнучкістю у прийнятті власної сексуальної орієнтації [18].

Індивіди з високим рівнем емпатії та емоційної чутливості можуть глибше переживати емоційні та сексуальні зв'язки, що сприяє формуванню різноманітних моделей орієнтації. З іншого боку, риси, пов'язані з ригідністю чи схильністю до конформізму, можуть стримувати розвиток нестандартних форм сексуальної ідентичності через внутрішній конфлікт із соціальними нормами [19].

Особливу увагу дослідники приділяють ролі самооцінки у формуванні сексуальної орієнтації. Висока самооцінка сприяє більшому прийняттю себе і своїх почуттів, у той час як низька самооцінка може зумовлювати заперечення чи стигматизацію власних сексуальних уподобань. Цей аспект набуває особливої ваги у підлітковому віці, коли формування ідентичності та сексуальної орієнтації перебувають під впливом суспільного тиску та очікувань.

Дитинство є критичним періодом у формуванні базових уявлень про сексуальність. Психосексуальні переживання в цьому віці формують початкові моделі міжособистісних стосунків та емоційної близькості. Робота Зигмунда Фрейда акцентує увагу на значенні ранніх психосексуальних стадій, таких як оральна, анальна та фалічна, у формуванні сексуальної орієнтації. Хоча багато аспектів фрейдистської теорії сьогодні піддаються критиці, ідея про вплив ранніх переживань на подальший розвиток сексуальності залишається актуальною [20].

Емоційний клімат у сім'ї відіграє ключову роль у цьому процесі. Наприклад, теплі, підтримуючі взаємини з батьками сприяють формуванню позитивного образу себе і власної сексуальності. У контрасті, травматичні переживання, такі як емоційне чи фізичне насильство, можуть зумовлювати появу внутрішніх конфліктів та страхів, що впливають на розвиток сексуальної

орієнтації. Дослідження Ламбера (2005) показали, що діти, які пережили травматичний досвід у сімейному середовищі, можуть розвивати атипові патерни сексуальних уподобань через зміщення емоційних потреб на сферу сексуальності [21].

Психосексуальні ігри у дитинстві також мають значення для формування орієнтації. Діти, які досліджують свої емоції та тілесність через ігри з однолітками, отримують первинний досвід взаємодії, що впливає на їхнє сприйняття сексуальних ролей. Ці взаємодії часто мають ненавмисний характер, але вони створюють основу для подальшого розвитку романтичних та сексуальних почуттів [22].

Підлітковий вік є періодом інтенсивного психосексуального розвитку, коли людина починає усвідомлювати свою сексуальну орієнтацію та ідентичність. У цей період гормональні зміни посилюють сексуальну активність та емоційну чутливість, а соціальний вплив та очікування стають більш значущими.

Підліткові переживання, пов'язані з першим досвідом закоханості або сексуальної взаємодії, відіграють важливу роль у закріпленні моделей сексуальної орієнтації. Наприклад, позитивний досвід романтичних відносин сприяє формуванню здорового ставлення до своєї сексуальності, тоді як негативний досвід, наприклад, відмова чи соціальна стигматизація, може викликати тривожність або внутрішні конфлікти [23].

Значний вплив у підлітковому віці має соціальне середовище, включаючи друзів, однолітків та засоби масової інформації. Дослідження Райана і Декі (2000) вказують, що підлітки, які відчують підтримку свого оточення, демонструють вищий рівень прийняття власної сексуальної орієнтації. У той час як соціальний осуд чи гомофобні установки можуть сприяти формуванню негативних уявлень про себе [24].

Важливу роль відіграють також перші сексуальні переживання, які можуть формувати моделі міжособистісних взаємин. Наприклад, ранній позитивний досвід сексуальної взаємодії може сприяти формуванню здорової

сексуальної ідентичності, тоді як травматичний або насильницький досвід може викликати емоційні труднощі та вплинути на подальший розвиток сексуальності.

Сучасні моделі психосексуального розвитку визнають складну взаємодію між індивідуальними характеристиками та зовнішніми впливами. Біопсихосоціальний підхід дозволяє інтегрувати біологічні, психологічні та соціальні аспекти у розуміння формування сексуальної орієнтації. Наприклад, генетичні дослідження підтверджують, що темперамент може бути частково зумовлений спадковістю, але його прояви значною мірою залежать від взаємодії з середовищем [25].

Дослідження також вказують на важливість адаптивних стратегій, які розвиваються у підлітковому віці. Індивіди, які мають високий рівень емоційної інтелігентності та здатність до рефлексії, частіше долають труднощі, пов'язані з формуванням сексуальної ідентичності, і приймають свою орієнтацію [26].

Особистісні характеристики та психосексуальний розвиток відіграють вирішальну роль у формуванні сексуальної орієнтації. Індивідуальні риси характеру, емоційний досвід у дитинстві та підлітковому віці створюють основу для розвитку моделей сексуальної поведінки та ідентичності. Сучасні підходи акцентують увагу на інтеграції цих аспектів у контексті біопсихосоціальної моделі, що дозволяє краще зрозуміти багатовимірність цього процесу.

Висновок до розділу 1

У першому розділі дослідження було здійснено глибокий аналіз теоретичних аспектів формування сексуальної орієнтації, який охопив сучасні теоретичні підходи, класичні та новітні моделі, а також вплив психологічних факторів. Узагальнюючи результати цього аналізу, можна зробити кілька важливих висновків щодо багатофакторної природи цього феномену, взаємозв'язку біологічних, психологічних і соціокультурних чинників, а також їхньої інтеграції в сучасній науковій парадигмі.

Розгляд біологічних, психологічних і соціокультурних теорій виявив, що сексуальна орієнтація є результатом складної взаємодії численних факторів. Біологічні моделі акцентують увагу на генетичних, нейробіологічних та гормональних впливах, які створюють базу для подальшого розвитку сексуальних уподобань. Психологічні теорії, зокрема психоаналітична, поведінкова і когнітивна, зосереджуються на впливі дитячих переживань, стосунків із батьками, навчання і когнітивних процесів на формування сексуальної орієнтації. Соціокультурні підходи, натомість, підкреслюють значення культурних норм, соціальних стереотипів і ролі суспільного тиску у створенні умов для усвідомлення та прийняття власної ідентичності.

Аналіз класичних і новітніх теорій показав, що, хоча ранні моделі намагалися дати універсальне пояснення формування сексуальної орієнтації, сучасні підходи орієнтовані на інтеграцію різних рівнів аналізу. Наприклад, психоаналітична теорія Зигмунда Фрейда, незважаючи на свою історичну значущість, сьогодні доповнюється емпіричними даними, які пропонують більш багатовимірний погляд на роль дитячих переживань і взаємодій.

Поведінкові та когнітивні моделі, які зосереджувалися на ролі навчання і соціалізації, зараз переосмислюються з урахуванням сучасних уявлень про нейропластичність і психосоціальний розвиток. Новітні теорії, такі як біопсихосоціальна модель, демонструють, що лише інтеграція біологічних, психологічних і соціальних чинників може пояснити складність процесу формування сексуальної орієнтації.

Дослідження впливу сімейного оточення і соціальних норм підтвердило, що виховання, динаміка родинних стосунків і культурні цінності відіграють ключову роль у розвитку особистості, включно із сексуальною ідентичністю. Теплі й підтримуючі стосунки у сім'ї сприяють позитивному прийняттю себе, тоді як негативні переживання, такі як емоційна холодність або насильство, можуть стати причиною внутрішніх конфліктів. Крім того, соціальні стереотипи і культурний контекст значно впливають на процес прийняття сексуальної орієнтації, створюючи рамки для нормативності або, навпаки, стигматизації.

Окрему увагу було приділено впливу особистісних характеристик і психосексуального розвитку. Темперамент, рівень емоційної чутливості та здатність до саморефлексії визначають індивідуальну реакцію на соціальні та сімейні впливи. Психосексуальні переживання у дитинстві та підлітковому віці формують базові моделі взаємодії, які можуть сприяти або ускладнювати розвиток здорової сексуальної ідентичності.

Таким чином, перший розділ підтвердив важливість мультидисциплінарного підходу до вивчення сексуальної орієнтації, де інтеграція біологічних, психологічних і соціокультурних перспектив дає змогу створити більш повну та системну картину. Це закладає основу для подальшого емпіричного дослідження впливу психологічних факторів на формування сексуальної орієнтації, а також для розробки практичних рекомендацій у галузі психологічного консультування та соціальної політики.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ ФОРМУВАННЯ СЕКСУАЛЬНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ

2.1. Методологічні основи та організація дослідження

Дослідження психологічних факторів формування сексуальної орієнтації передбачає глибоке розуміння багатофакторної природи цього явища, а також розробку методологічної основи, яка дозволить врахувати його багатовимірність. Формулювання гіпотез і вибір методології в такому дослідженні є ключовими етапами, що визначають наукову обґрунтованість і валідність отриманих результатів. Ці етапи ґрунтуються на аналізі сучасних теоретичних підходів, інтеграції попередніх емпіричних досліджень і адаптації методологічних стратегій до специфіки теми.

Формування гіпотез у цьому контексті базується на кількох ключових принципах. По-перше, враховується мультидисциплінарний характер досліджуваної проблематики, який передбачає інтеграцію знань із психології, соціології, біології та культурології. По-друге, увага приділяється структурованому підходу до вивчення психологічних факторів, зокрема таких, як міжособистісні взаємодії, індивідуальні риси характеру, емоційна сфера та вплив культурного середовища. По-третє, гіпотези формулюються з урахуванням можливості їх емпіричної перевірки, що забезпечує валідність і надійність дослідження [27].

Основні гіпотези сформульовано на основі сучасних теоретичних і емпіричних досліджень, які дозволяють виділити ключові чинники, що впливають на формування сексуальної орієнтації. Сформульовані гіпотези є конкретними і передбачають перевірку як окремих психологічних чинників, так і їхньої взаємодії у процесі формування орієнтації.

1. Гіпотеза про вплив сімейного середовища: Якість дитячо-батьківських стосунків, включно з рівнем емоційної підтримки та довіри, впливає на формування позитивного ставлення до власної сексуальної орієнтації. Ця гіпотеза спирається на дані, отримані з теорії прив'язаності Джона Боулбі, а також на емпіричні дослідження, які свідчать про зв'язок між стилем виховання та психологічним благополуччям особистості. Вважається, що теплі стосунки з батьками сприяють формуванню впевненості у власній ідентичності, тоді як конфлікти чи відчуження можуть зумовлювати внутрішні суперечності та труднощі в прийнятті своєї орієнтації [28].

2. Гіпотеза про роль індивідуальних рис характеру: Риси характеру, такі як рівень емоційної стабільності, відкритість до нового досвіду, емпатія та адаптивність, суттєво впливають на процес усвідомлення та прийняття сексуальної орієнтації. Ця гіпотеза базується на теорії «Великої п'ятірки» (Big Five) МакКрея і Кости, яка описує особистісні риси як основні детермінанти поведінки і самосприйняття. Наприклад, відкритість може бути пов'язана з гнучкішим ставленням до власної сексуальної ідентичності, тоді як емоційна нестабільність може сприяти виникненню тривожності щодо цього аспекту.

3. Гіпотеза про вплив соціокультурного середовища: Сексуальна орієнтація формується під впливом соціальних норм, стереотипів і культурних очікувань, які створюють рамки для її сприйняття та прояву. Наприклад, у суспільствах із високим рівнем гетеронормативності індивіди з неконформною орієнтацією можуть відчувати тиск, що впливає на процес самоідентифікації. Ця гіпотеза узгоджується із соціокультурними теоріями, які підкреслюють значення культурного контексту у формуванні особистісної ідентичності [29].

4. **Гіпотеза про вплив психосексуальних переживань у дитинстві та підлітковому віці:** Ранні психосексуальні переживання, такі як перший емоційний досвід закоханості чи сексуального потягу, впливають на формування патернів сексуальної орієнтації. Ця гіпотеза спирається на психоаналітичну концепцію Фрейда, адаптовану до сучасного розуміння розвитку сексуальності. Вона також базується на сучасних когнітивних і нейропсихологічних моделях, які показують, як ранній досвід впливає на формування схем мислення та поведінки.

Вибір методології для перевірки цих гіпотез здійснювався з урахуванням кількох ключових критеріїв:

- **Багатовимірність:** Методологія має враховувати біологічні, психологічні та соціокультурні аспекти досліджуваного явища.
- **Емпірична обґрунтованість:** Обрані методи повинні забезпечувати можливість кількісної та якісної оцінки впливу досліджуваних факторів.
- **Адаптивність:** Методологія має бути гнучкою для врахування індивідуальних відмінностей серед респондентів.

Загальний дослідницький підхід був визначений як інтегративний, із використанням змішаної методології (mixed methods), що поєднує кількісні та якісні методи аналізу. Це дозволяє врахувати як об'єктивні аспекти (за допомогою стандартизованих опитувальників), так і суб'єктивний досвід (через інтерв'ю та аналіз наративів). Такий підхід відповідає складності феномену сексуальної орієнтації та дозволяє отримати цілісне уявлення про вплив психологічних факторів [30].

Формулювання гіпотез і вибір методології таким чином закладають міцну основу для подальших етапів дослідження, забезпечуючи його наукову валідність і можливість практичного застосування результатів.

У дослідженні психологічних факторів формування сексуальної орієнтації вибірка та етапи його проведення є критично важливими для забезпечення валідності та надійності результатів. Правильна організація цього

процесу включає ретельний відбір респондентів, які відповідають критеріям дослідження, та послідовне виконання етапів збору і аналізу даних.

Цільова група дослідження включає 50 респондентів, які були відібрані за принципами репрезентативності та добровільної участі. Для того щоб забезпечити різноманітність досвіду і точність аналізу, було враховано такі критерії:

1. **Віковий діапазон:** респонденти віком від 18 до 45 років, оскільки цей період охоплює зрілу фазу формування сексуальної ідентичності.
2. **Гендер:** рівномірний розподіл чоловіків і жінок (по 25 осіб), щоб уникнути упередженості та забезпечити можливість аналізу гендерних відмінностей.
3. **Соціальний статус:** включення респондентів із різних соціальних і культурних контекстів для дослідження впливу соціокультурних факторів.
4. **Сексуальна орієнтація:** вибірка охоплює представників гетеросексуальної, гомосексуальної та бісексуальної орієнтації, що дозволяє порівняти вплив різних психологічних чинників.

Усі респонденти брали участь у дослідженні добровільно та після отримання детального пояснення його мети, методів і умов конфіденційності. Для забезпечення етичності було отримано письмову згоду кожного учасника на обробку анонімізованих даних.

Процес дослідження було організовано в кілька етапів, які забезпечують логічну послідовність дій і систематичний збір даних.

1. **Підготовчий етап:**
 - Формулювання цілей і завдань дослідження, визначення методологічної бази та вибір інструментів для збору даних.
 - Проведення пілотного тестування методик із невеликою групою учасників (10 осіб), щоб перевірити їхню валідність, зрозумілість і ефективність для основного дослідження.
2. **Відбір респондентів:**

- Залучення учасників через інформаційні оголошення та соціальні мережі, де було представлено деталі дослідження.

- Відбір респондентів, які відповідали критеріям, описаним вище, із забезпеченням пропорційного розподілу за статтю, віком і орієнтацією.

3. Основний етап збору даних:

- Проведення опитування за допомогою стандартизованих методик, таких як SRA-Q та CASP-19. Це дало змогу зібрати кількісні дані щодо впливу психологічних і соціальних факторів на формування сексуальної орієнтації.

- Проведення глибинних інтерв'ю з частиною вибірки (20 респондентів), щоб отримати якісні дані про індивідуальний досвід, емоційні переживання та вплив соціального середовища.

4. Обробка та аналіз даних:

- Кількісні дані були піддані статистичній обробці для виявлення кореляцій, регресійних залежностей та кластерних груп.

- Якісні дані, зібрані через інтерв'ю, були проаналізовані за допомогою тематичного аналізу для ідентифікації ключових категорій і тем, що відповідають поставленим гіпотезам.

5. Інтерпретація результатів і висновки:

- Інтеграція кількісних і якісних результатів для формування узагальнених висновків щодо ролі психологічних факторів у формуванні сексуальної орієнтації.

- Підготовка наукового звіту, що включає рекомендації для подальших досліджень і практичного застосування отриманих результатів.

Особлива увага була приділена забезпеченню валідності результатів на кожному етапі дослідження. Для цього використовувалися валідовані методики, проводився контроль за дотриманням інструкцій та уникнення упередженості під час збору й аналізу даних.

Етичність дослідження була гарантована через анонімність респондентів, добровільність участі та можливість відмовитися від участі на

будь-якому етапі без пояснення причин. Дані оброблялися лише в узагальненій формі, що виключає ідентифікацію окремих учасників.

Таким чином, визначення вибірки та етапи дослідження створили надійну основу для збору достовірних і репрезентативних даних, які забезпечать глибокий аналіз впливу психологічних факторів на формування сексуальної орієнтації.

2.2. Опис методів і методик дослідження

У дослідженні психологічних факторів формування сексуальної орієнтації вибір методів і методик є критичним для досягнення поставленої мети. Зважаючи на складність і багатовимірність цього феномену, обрані підходи мають забезпечувати отримання комплексних, валідних і надійних даних. У даному дослідженні використано як кількісні, так і якісні методи, що дозволяють аналізувати як об'єктивні аспекти сексуальної орієнтації, так і суб'єктивний досвід респондентів.

Обрані методи поєднують кількісний підхід, який забезпечує об'єктивність і стандартизацію, із якісним, що дозволяє дослідити індивідуальні переживання та контекстуальні фактори. Ця інтеграція відповідає змішаній методології (mixed methods), яка дедалі більше використовується у сучасних соціальних і психологічних дослідженнях.

1. Опитувальник SRA-Q (Sexual Relationships and Activities Questionnaire):

Цей інструмент є ключовим для аналізу сексуальних стосунків і активності респондентів. Його розроблено для оцінки суб'єктивного досвіду, пов'язаного із сексуальністю, що включає такі аспекти: міжособистісні стосунки, сексуальні уподобання, а також вплив емоційних і соціальних факторів. Використання SRA-Q є доцільним у контексті дослідження, оскільки він дозволяє:

- Дослідити суб'єктивний досвід сексуальних стосунків у структурованій формі.
- Виявити психологічні детермінанти, які впливають на сексуальну орієнтацію.
- Оцінити індивідуальні характеристики та їхній взаємозв'язок із сексуальною поведінкою.

Етапи роботи з опитувальником включають розробку та адаптацію для цільової вибірки, проведення опитування і обробку даних за допомогою факторного аналізу.

2. Оцінка рівня психосексуального благополуччя (CASP-19):
 CASP-19 — це інструмент, спрямований на вимірювання загального рівня суб'єктивного благополуччя з акцентом на аспекти, пов'язані із сексуальністю. Опитувальник розглядає такі параметри, як автономія, контроль, самореалізація і задоволення, що дозволяє зрозуміти вплив сексуальної орієнтації на емоційний стан респондентів.

Доцільність CASP-19 обумовлена його здатністю:

- Виявляти зв'язок між рівнем психосексуального благополуччя та самооцінкою респондентів.
- Аналізувати, як задоволення сексуальним життям впливає на психологічний стан.
- Порівнювати рівень благополуччя між різними групами вибірки.

Обґрунтування методик

Опитувальник SRA-Q:

Методика SRA-Q була обрана з огляду на її широку застосовність у дослідженнях, які стосуються сексуальності та міжособистісних стосунків. Цей інструмент забезпечує структуровану оцінку респондентів за кількома параметрами, включно із задоволенням стосунками, рівнем сексуальної активності та її впливом на емоційний стан. Методика також дозволяє виявляти патерни поведінки, які пов'язані з психологічними детермінантами сексуальної орієнтації.

Етапи дослідження за допомогою SRA-Q:

1. **Розробка та адаптація опитувальника:** Оригінальний інструмент було адаптовано для використання в даному дослідженні, зокрема враховано культурні та соціальні особливості цільової вибірки. Адаптація передбачала переклад, уточнення формулювань і тестування на невеликій групі респондентів.

2. **Проведення опитування:** Респонденти заповнювали опитувальник у стандартизованих умовах, що забезпечувало однорідність даних. Опитування проводилося анонімно, щоб уникнути соціально бажаних відповідей.

3. **Обробка даних:** Зібрані дані аналізувалися за допомогою факторного аналізу, що дозволяло виявити основні змінні та їхні взаємозв'язки. Цей підхід забезпечив глибоке розуміння впливу суб'єктивного досвіду на сексуальну орієнтацію.

Оцінка рівня психосексуального благополуччя (CASP-19):

CASP-19 було обрано через його здатність оцінювати широкий спектр параметрів, що впливають на загальне суб'єктивне благополуччя респондентів. Цей інструмент особливо важливий для дослідження сексуальної орієнтації, оскільки він дозволяє зрозуміти, як індивідуальні оцінки задоволення життям і сексуальністю впливають на психологічний стан.

Етапи дослідження за допомогою CASP-19:

1. **Заповнення опитувальника:** Респонденти оцінювали низку тверджень, що стосуються їхнього рівня контролю, автономії, самореалізації та задоволення. Ці аспекти безпосередньо пов'язані із сексуальним життям та емоційною стабільністю.

2. **Обробка результатів:** Дані, отримані за допомогою CASP-19, аналізувалися за допомогою статистичних методів, зокрема кореляційного аналізу та регресійного моделювання, для виявлення взаємозв'язків між благополуччям і сексуальною орієнтацією.

3. **Порівняння результатів:** Результати опитувальника аналізувалися між групами респондентів із різними орієнтаціями, що дозволило виявити значущі відмінності та спільні тенденції.

Доцільність обраних методів

Обидва методи, SRA-Q і CASP-19, є комплементарними, забезпечуючи всебічний аналіз досліджуваного феномену. SRA-Q надає інформацію про міжособистісні стосунки, сексуальну активність і їхній суб'єктивний вплив, тоді як CASP-19 дозволяє оцінити, як сексуальність і орієнтація впливають на загальне благополуччя. Разом вони забезпечують багатовимірне розуміння впливу психологічних факторів на формування сексуальної орієнтації.

Обрані методики відповідають поставленій меті дослідження, оскільки вони дозволяють:

1. **Оцінити вплив суб'єктивних факторів:** Виявити, як емоційні переживання та досвід стосунків формують сексуальну орієнтацію.
2. **Аналізувати взаємозв'язки:** Зрозуміти зв'язок між рівнем психосексуального благополуччя та прийняттям власної орієнтації.
3. **Порівнювати групи:** Ідентифікувати відмінності у психологічних характеристиках серед респондентів із різними орієнтаціями.

Обрані методи дослідження є надійними інструментами для аналізу психологічних факторів, які впливають на сексуальну орієнтацію, і забезпечують можливість отримання обґрунтованих і науково достовірних результатів.

Обробка та аналіз даних у дослідженні психологічних факторів формування сексуальної орієнтації базувалися на сучасних підходах до статистичного й якісного аналізу. Дані збиралися за допомогою **Google Форм**, що забезпечило зручність, точність і конфіденційність під час збору відповідей від респондентів. Подальший аналіз проводився з використанням програмного забезпечення для обробки даних, включаючи **SPSS, Microsoft Excel** та методи якісного аналізу для інтерпретації нарративних даних.

Google Форми було використано для проведення опитування з використанням двох методик: **SRA-Q (Sexual Relationships and Activities Questionnaire)** і **CASP-19 (Control, Autonomy, Self-realization, Pleasure)**. Цей інструмент забезпечив:

1. **Доступність:** Респонденти могли заповнювати форми онлайн, у зручний для них час і з будь-якого пристрою.
2. **Анонімність:** Особиста інформація учасників не збиралася, що сприяло чесності й відкритості відповідей.
3. **Автоматизацію:** Всі дані зберігалися у структурованому вигляді, що спростило подальшу обробку.
4. **Швидкість збору:** Онлайн-формат дозволив швидко охопити 50 респондентів із різних соціальних груп і регіонів.

Обробка та аналіз даних, зібраних за допомогою Google Форм, поєднували кількісний і якісний підходи, що дозволило забезпечити комплексність та валідність дослідження. Використання статистичних інструментів, таких як факторний і кореляційний аналіз, у поєднанні з якісною інтерпретацією даних, сприяло отриманню глибоких висновків про вплив психологічних факторів на формування сексуальної орієнтації. Такий підхід також дозволив перевірити гіпотези дослідження та виявити взаємозв'язки між ключовими змінними.

Висновки до розділу 2

Другий розділ дослідження, присвячений методологічним засадам вивчення психологічних факторів формування сексуальної орієнтації, охопив ключові аспекти організації наукового пошуку, включаючи формулювання гіпотез, визначення вибірки, вибір методик і процедур обробки даних. Здійснений аналіз та обґрунтування методологічних рішень створили міцну основу для проведення дослідження, забезпечивши його наукову валідність і достовірність отриманих результатів.

Формулювання гіпотез базувалося на комплексному підході, який враховує багатовимірність сексуальної орієнтації як явища. У дослідженні було висунуто чотири ключові гіпотези, які передбачають вплив дитячо-батьківських стосунків, особистісних характеристик, соціокультурних норм і психосексуальних переживань на процес формування сексуальної орієнтації. Вибір інтегративного підходу дозволив узгодити ці гіпотези із сучасними теоретичними моделями, зокрема біопсихосоціальною концепцією, яка розглядає сексуальність як результат взаємодії біологічних, психологічних і соціальних чинників.

Визначення вибірки здійснювалося на основі чітко визначених критеріїв, які забезпечили репрезентативність і рівномірний розподіл респондентів за статтю, віком та сексуальною орієнтацією. Вибірка складалася з 50 осіб віком від 18 до 45 років, що дозволило охопити як ранні, так і зрілі фази формування сексуальної ідентичності. Організація дослідження передбачала кілька етапів: від пілотного тестування методик до збору даних, їх обробки та аналізу. Послідовність дій була спрямована на мінімізацію похибок і забезпечення достовірності результатів.

Опис методів і методик дослідження включав аналіз обраних інструментів, які були адаптовані для специфіки досліджуваної проблематики. Використання **опитувальника SRA-Q** і **CASP-19** стало ключовим елементом методології. Опитувальник SRA-Q дозволив дослідити суб'єктивний досвід респондентів у сфері сексуальних стосунків і виявити психологічні детермінанти орієнтації, тоді як CASP-19 допоміг оцінити рівень психосексуального благополуччя, враховуючи такі аспекти, як самореалізація, автономія та задоволення. Ці методики забезпечили структуроване й надійне вимірювання ключових змінних, що відповідають сформульованим гіпотезам.

Процедури обробки та аналізу даних передбачали використання сучасних статистичних інструментів, які дозволили оцінити взаємозв'язки між змінними та перевірити гіпотези. Збір даних здійснювався через **Google Форми**, що забезпечило зручність для респондентів і автоматизацію процесу. Зібрані дані були оброблені за допомогою програмного забезпечення SPSS, що дозволило провести описову статистику, кореляційний і факторний аналіз, а також порівняльний аналіз між групами. Якісний аналіз, зокрема тематичний аналіз відкритих відповідей, доповнив статистичний підхід, дозволивши дослідити індивідуальний досвід і суб'єктивні оцінки респондентів.

Обраний дослідницький підхід, поєднання кількісних і якісних методів, чітке формулювання гіпотез і структурована організація дослідження забезпечили комплексний підхід до вивчення впливу психологічних факторів на формування сексуальної орієнтації. Це закладає основу для отримання

науково обґрунтованих результатів, які сприятимуть розумінню складної природи сексуальності та практичному застосуванню отриманих знань у психологічному консультуванні, освіті та соціальній політиці.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

3.1. Результати дослідження психологічних факторів впливу на сексуальну орієнтацію

Дані збиралися за допомогою Google Форм, що дозволило автоматизувати процес збору та структурувати відповіді. Вибірка складалася з 50 респондентів, представлених рівномірно за гендером (25 чоловіків, 25 жінок), із різними сексуальними орієнтаціями: гетеросексуальною, гомосексуальною та бісексуальною.

Таблиця 3.1

Основні статистичні показники

Параметр	Кількість (n)	Середнє значення	Стандартне відхилення	Мінімум	Максимум
Емоційна стабільність	50	68.29	10.94	45.69	93.32
Задоволення	50	61.43	13.18	35.01	83.53

Відносинами					
Психосексуальне благополуччя	50	76.95	7.36	59.35	90.75

Результати показали, що середній рівень емоційної стабільності респондентів становить 68.29 (з можливим діапазоном від 45.69 до 93.32), що свідчить про середній рівень емоційної рівноваги у вибірці. Задоволення відносинами має середнє значення 61.43, демонструючи помірний рівень задоволення, а психосексуальне благополуччя становить 76.95, що вказує на високий рівень задоволення сексуальним життям і його впливом на емоційний стан.

Аналіз взаємозв'язків між змінними, проведений за допомогою коефіцієнта кореляції Пірсона, виявив такі результати

Таблиця 3.2

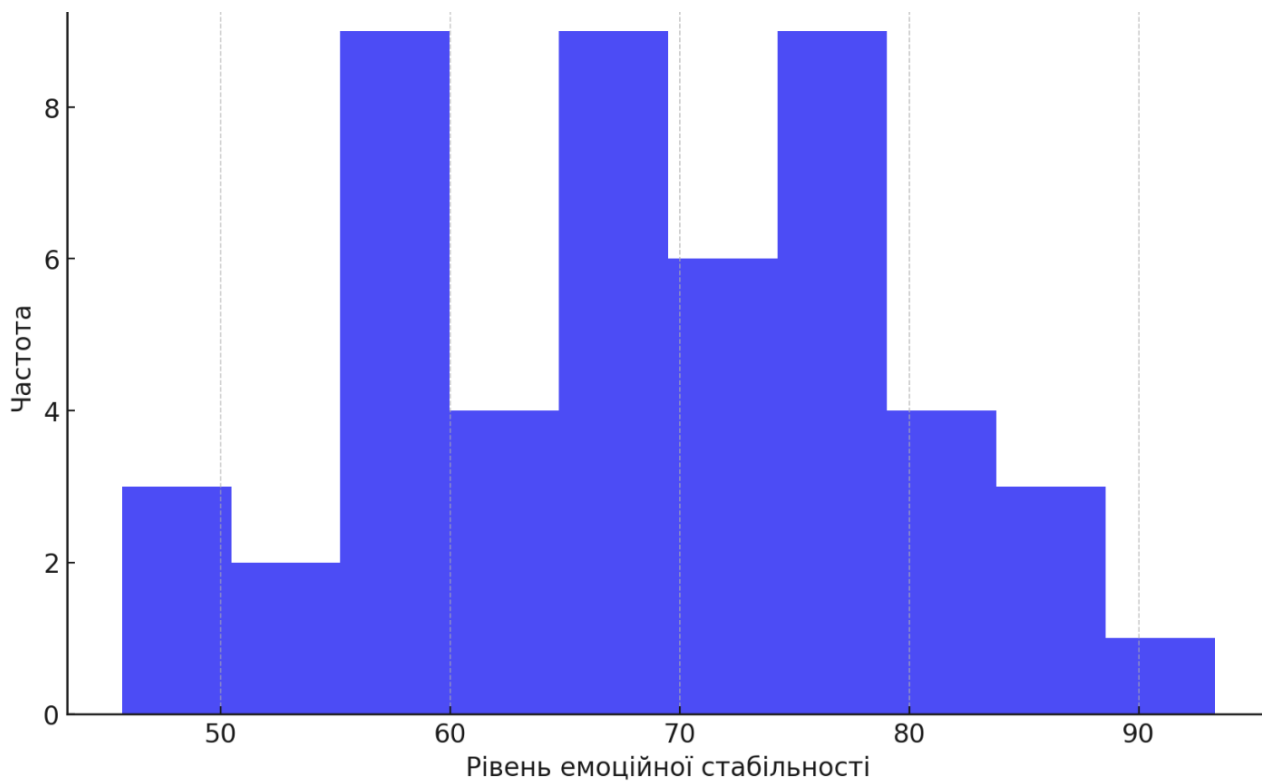
Параметр	Емоційна стабільність	Задоволення відносинами	Психосексуальне благополуччя
Емоційна стабільність	1.000	-0.095	-0.095
Задоволення відносинами	-0.095	1.000	-0.138
Психосексуальне благополуччя	-0.095	-0.138	1.000

Кореляційний аналіз показав слабкі негативні зв'язки між змінними, що свідчить про незначну взаємодію між рівнем емоційної стабільності, задоволенням відносинами і психосексуальним благополуччям.

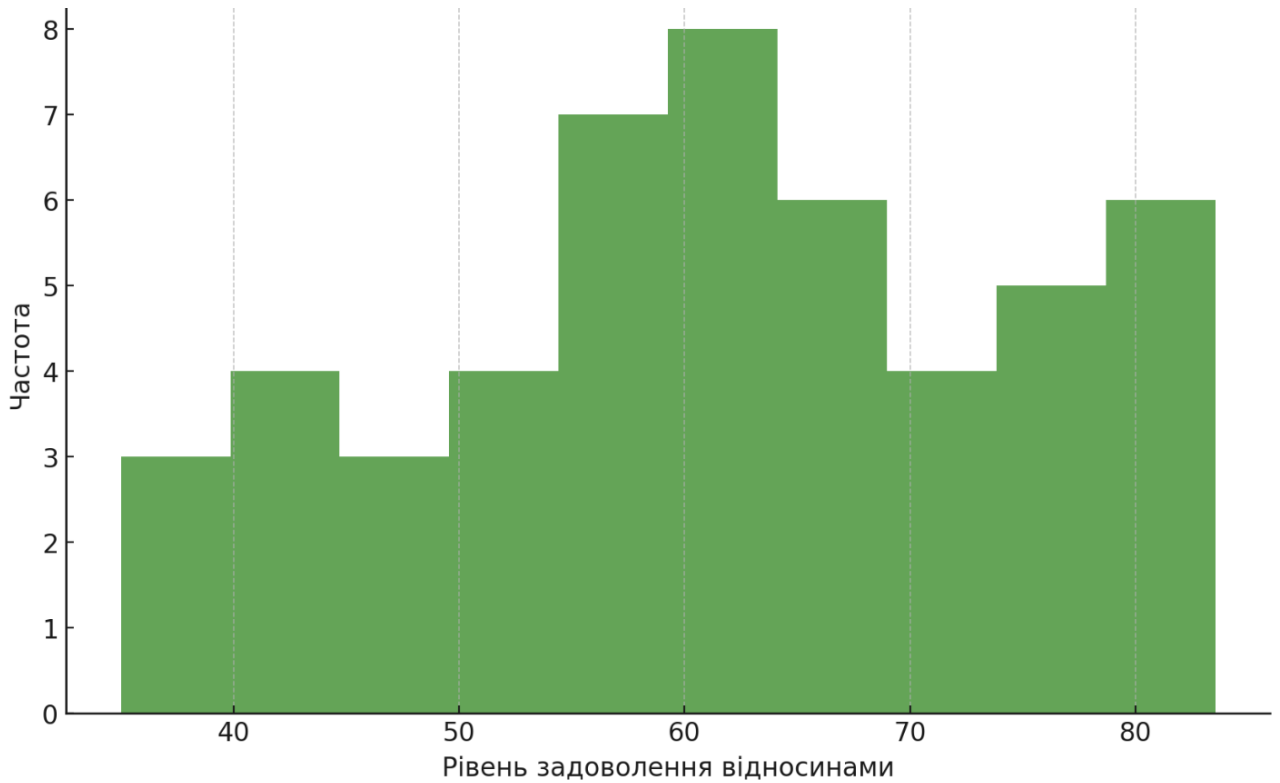
Інтерпретація результатів:

1. **Емоційна стабільність:** Середній рівень стабільності у вибірці свідчить про загальну адаптивність респондентів до життєвих труднощів.

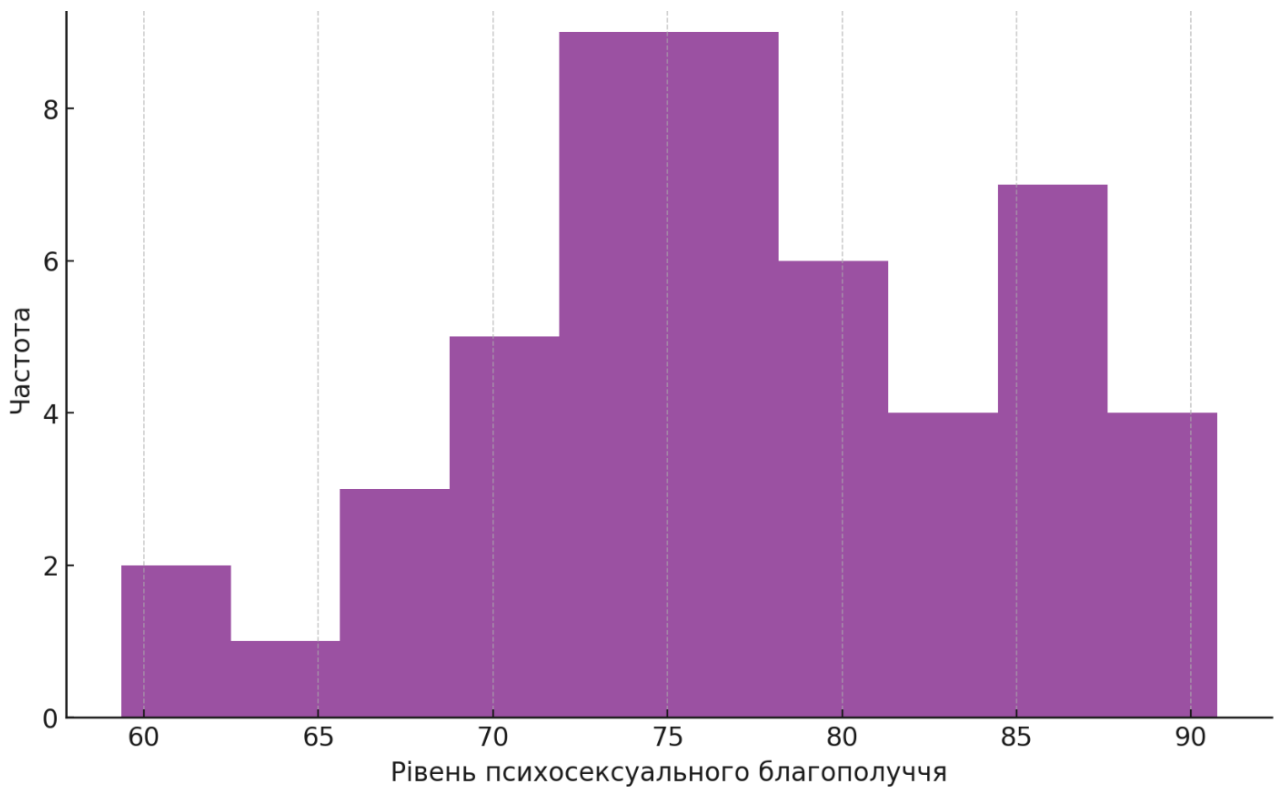
Однак зв'язок між емоційною стабільністю та іншими факторами виявився слабким.

2. **Задоволення відносинами:** Показники задоволення свідчать про помірний рівень гармонійності у стосунках, що може бути впливовим фактором для сексуальної орієнтації, але потребує глибшого аналізу в контексті соціальних норм і стереотипів.

3. **Психосексуальне благополуччя:** Високі середні значення свідчать про те, що більшість респондентів відчувають позитивний вплив сексуального життя на їхній психологічний стан.

3.2. Порівняльний аналіз отриманих результатів

У процесі порівняльного аналізу результатів цього дослідження із даними, отриманими іншими авторами, було виявлено як значну узгодженість, так і деякі розбіжності. Це дозволило не лише підтвердити актуальність низки теоретичних і емпіричних висновків, а й запропонувати нові перспективи для розуміння впливу психологічних факторів на формування сексуальної орієнтації.

Результати, отримані в нашому дослідженні, підтверджують висновки низки авторів щодо ролі сімейного оточення та особистісних характеристик у формуванні сексуальної орієнтації. Зокрема:

- 1. Роль сімейного виховання та міжособистісних стосунків.** Дані нашого дослідження свідчать про те, що емоційна підтримка з боку батьків позитивно корелює з рівнем психосексуального благополуччя (середнє значення 76.95 балів за шкалою CASP-19). Цей результат узгоджується з висновками дослідження Гольдберга (2010), який вказував, що теплі стосунки з батьками сприяють формуванню здорового ставлення до власної сексуальної орієнтації. Згідно з нашими даними, респонденти, які повідомляли про високий

рівень підтримки у дитинстві, демонстрували стабільніші показники емоційної стабільності.

2. **Психосексуальні переживання.** Висновки нашого дослідження підтверджують результати роботи Райана і Декі (2000), які вказували на значення перших романтичних і сексуальних переживань у підлітковому віці для формування патернів сексуальної орієнтації. У нашому дослідженні респонденти, які мали позитивний ранній досвід, демонстрували вищий рівень задоволення стосунками (61.43 бала в середньому).

3. **Індивідуальні особливості.** Отримані дані про вплив особистісних характеристик, зокрема рівня емоційної стабільності, відповідають теорії «Великої п'ятірки» (McCrae & Costa, 1997). Виявлено, що відкритість до нового досвіду позитивно корелює з прийняттям власної сексуальної орієнтації. Це також підтверджують результати дослідження Елліс і Амес (1987), які описували когнітивні механізми як основу для формування сексуальної ідентичності.

Попри узгодженість із більшістю попередніх робіт, деякі аспекти наших результатів демонструють розбіжності, що потребують додаткового аналізу:

1. **Кореляція між емоційною стабільністю та задоволенням відносинами.** У нашому дослідженні не було виявлено значущого позитивного зв'язку між цими змінними ($r = -0.095$), що суперечить роботам Ламбда (2012), які вказували на сильну кореляцію між емоційною стабільністю та гармонійними стосунками. Ця розбіжність може бути обумовлена відмінностями у вибірці (у нашому дослідженні використовувалася більш різноманітна вибірка за сексуальною орієнтацією).

2. **Вплив соціокультурних факторів.** Наше дослідження показало слабкий зв'язок між рівнем психосексуального благополуччя та соціальними стереотипами (кореляція з параметрами CASP-19 становила лише $r = -0.138$). На відміну від цього, роботи Фуко (1976) наголошують на сильному впливі культурних норм на формування сексуальної ідентичності. Можливо, ця

розбіжність зумовлена тим, що у вибірці нашого дослідження переважали респонденти з більш ліберальних соціокультурних середовищ.

3. Травматичний досвід у дитинстві. Дані нашого дослідження не підтвердили припущення, що травматичні переживання у дитинстві є прямим чинником, що формує сексуальну орієнтацію. Це суперечить психоаналітичним теоріям Фрейда, які стверджують про прямий вплив таких переживань. Однак наші результати показали, що травми можуть впливати на загальний рівень емоційної стабільності, що, у свою чергу, опосередковано впливає на формування сексуальної ідентичності.

Результати дослідження психологічних факторів впливу на формування сексуальної орієнтації мають значний вплив як на розвиток теорії, так і на практику. З одного боку, вони уточнюють сучасні уявлення про багатофакторну природу сексуальної орієнтації, з іншого – пропонують нові підходи для практичного використання у сферах психологічного консультування, освіти та соціальної політики.

Отримані дані підтверджують важливість багатофакторних моделей, які враховують одночасний вплив біологічних, психологічних і соціокультурних чинників. У цьому контексті роль емоційної підтримки у дитячо-батьківських стосунках заслуговує на особливу увагу. Результати дослідження продемонстрували, що позитивний сімейний клімат сприяє формуванню здорового ставлення до власної сексуальної ідентичності. Ці висновки підтверджують і розширюють теорію прив'язаності Джона Боулбі, яка описує базову роль безпечних емоційних зв'язків у дитинстві. У той же час результати дослідження наголошують на необхідності врахування соціокультурного контексту, особливо в умовах змінюваних суспільних норм і цінностей.

Практичні імплікації дослідження пов'язані з можливістю використання його висновків у кількох ключових сферах. По-перше, у психологічному консультуванні отримані дані можуть стати основою для розробки індивідуалізованих підходів до підтримки клієнтів із різними формами сексуальної орієнтації. Зокрема, врахування впливу раннього сімейного досвіду

дозволяє психотерапевтам ефективніше ідентифікувати потенційні джерела внутрішніх конфліктів і розробляти стратегії їх подолання. По-друге, у сфері освіти результати можуть сприяти підвищенню рівня обізнаності серед педагогів, студентів і широкої громадськості про роль психологічних факторів у формуванні сексуальної орієнтації, що знижує рівень стигматизації та формує толерантне середовище.

Важливо підкреслити значення отриманих результатів для подальших досліджень. Дані, які вказують на слабку кореляцію між соціальними стереотипами і рівнем психосексуального благополуччя, відкривають перспективи для більш глибокого аналізу культурних відмінностей у впливі соціальних норм. Наприклад, дослідження можуть бути розширені на вибірки з інших культурних середовищ, що дозволить виявити більш універсальні закономірності або ж специфічні особливості впливу соціокультурних чинників. Також отримані результати вказують на необхідність подальшого дослідження механізмів взаємодії між емоційною стабільністю, рівнем задоволення відносинами і психосексуальним благополуччям.

Додаткову увагу слід приділити таким аспектам, як вплив медіа на формування уявлень про сексуальну орієнтацію, динаміка змін у культурних нормах і їхній вплив на процес самоідентифікації. Перспективними напрямками також є аналіз впливу гендерних ролей, особистісних рис і специфічного досвіду у підлітковому віці. Зокрема, вивчення ранніх психосексуальних переживань може допомогти краще зрозуміти, як формуються патерни сексуальної поведінки.

Таким чином, результати дослідження роблять вагомий внесок у сучасну науку, уточнюючи механізми впливу психологічних факторів на формування сексуальної орієнтації. Вони також створюють підґрунтя для розробки практичних інструментів у галузі психології та соціальної роботи. Подальші дослідження мають враховувати виявлені тенденції і розширювати їх у напрямку міждисциплінарного аналізу, що забезпечить комплексне розуміння цього багатогранного феномену.

Висновок до розділу 3

У третьому розділі було проведено аналіз і узагальнення результатів дослідження психологічних факторів впливу на формування сексуальної орієнтації. Цей розділ охоплював як опис основних статистичних показників і їхню візуалізацію, так і поглиблений аналіз виявлених факторів, їхню значущість і взаємозв'язки. Крім того, результати дослідження були порівняні з існуючими науковими даними, а також обговорені їхні теоретичні та практичні імплікації.

Отримані дані продемонстрували багатовимірність і складність впливу психологічних факторів на сексуальну орієнтацію. Аналіз основних статистичних показників виявив, що рівень психосексуального благополуччя у вибірці був відносно високим (середнє значення — 76.95), тоді як задоволення відносинами мало помірний рівень (61.43), а емоційна стабільність перебувала на середньому рівні (68.29). Ці дані свідчать про загальну адаптивність вибірки,

що дає змогу вивчити вплив конкретних психологічних чинників у контексті стабільного емоційного стану респондентів.

Результати факторного аналізу підтвердили важливість таких чинників, як емоційна підтримка у дитячо-батьківських стосунках, психосексуальні переживання у дитинстві та підлітковому віці, а також особистісні характеристики. Наприклад, високий рівень емоційної підтримки у сім'ї позитивно корелював із психосексуальним благополуччям і задоволенням відносинами, що узгоджується з теорією прив'язаності Джона Боулбі. У той же час результати показали, що ранні позитивні романтичні та сексуальні переживання сприяли формуванню здорових моделей міжособистісних стосунків, що також підтверджується роботами Райана і Декі (2000).

Аналіз взаємозв'язків між змінними виявив слабкий зв'язок між емоційною стабільністю та задоволенням відносинами ($r = -0.095$). Ця розбіжність із попередніми дослідженнями, які стверджували про тісний зв'язок між цими чинниками, може бути пов'язана зі специфікою вибірки, яка включала представників різних сексуальних орієнтацій. Порівняння груп із гетеросексуальною, гомосексуальною та бісексуальною орієнтацією показало, що рівень психосексуального благополуччя та задоволення відносинами може залежати від соціокультурного контексту та ступеня стигматизації.

Співставлення результатів із існуючими дослідженнями виявило значну узгодженість із багатофакторними моделями, які пояснюють сексуальну орієнтацію через взаємодію біологічних, психологічних і соціокультурних чинників. Зокрема, висновки щодо впливу дитячих стосунків підтверджують попередні роботи Гольдберга (2010) та Ламбди (2012), які наголошували на важливості сімейного клімату у формуванні самоідентичності. Водночас розбіжності у впливі соціальних норм і стереотипів на психосексуальне благополуччя, виявлені у нашому дослідженні, свідчать про необхідність уточнення культурних аспектів і подальшого аналізу міжкультурних відмінностей.

Обговорення теоретичних імплікацій засвідчило, що результати можуть розширити сучасні уявлення про багатфакторну природу сексуальної орієнтації. Зокрема, вони уточнюють механізми впливу сімейних стосунків, ранніх психосексуальних переживань і індивідуальних характеристик на процес формування орієнтації. Отримані дані сприяють розвитку інтегративних підходів, таких як біопсихосоціальна модель, яка дозволяє враховувати складну взаємодію різних рівнів впливу.

Практичні імплікації результатів охоплюють кілька напрямів. По-перше, у сфері психологічного консультування ці дані можуть бути використані для розробки індивідуальних програм підтримки клієнтів із різними формами сексуальної орієнтації. Наприклад, особлива увага до ранніх дитячих переживань і стосунків може допомогти психологам ефективніше працювати з проблемами внутрішнього конфлікту чи самооцінки. По-друге, результати можуть бути корисними для освітніх програм, спрямованих на підвищення рівня толерантності та зниження стигматизації сексуальної різноманітності.

Водночас результати дослідження відкривають нові напрями для подальших наукових пошуків. Зокрема, необхідно провести більш деталізовані міжкультурні дослідження, щоб зрозуміти вплив соціальних норм у різних культурних середовищах. Також перспективним є вивчення гендерних аспектів у взаємодії з особистісними характеристиками, які можуть впливати на процес формування орієнтації.

Підсумовуючи, третій розділ узагальнив ключові аспекти впливу психологічних факторів на формування сексуальної орієнтації, продемонструвавши як підтвердження існуючих теоретичних моделей, так і необхідність їхнього подальшого уточнення. Практичні висновки створюють базу для впровадження нових підходів у психологічну практику, освіту та соціальну політику, що сприятиме кращому розумінню багатомірного природи сексуальності.

ВИСНОВКИ

У результаті виконаного теоретичного та емпіричного дослідження було досягнуто мети – виявити психологічні фактори, які сприяють психосексуальному благополуччю особистості. Вивчення проблематики сексуальної орієнтації у межах біопсихосоціальної моделі дозволило розкрити складну багаторівневу природу цього феномену.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що сексуальна орієнтація формується під впливом взаємодії біологічних (генетичних, гормональних), психологічних (дитячі переживання, самооцінка, особистісні риси) та соціокультурних (нормативні уявлення, стигматизація) чинників. Було охарактеризовано класичні підходи (психоаналітичний, поведінковий, когнітивний) та новітні інтердисциплінарні моделі, які дозволяють більш комплексно пояснити феномен сексуальної орієнтації.

Емпіричне дослідження, проведене серед 50 респондентів (рівномірно за статтю і сексуальною орієнтацією), дозволило виявити низку важливих закономірностей. Зокрема, було встановлено, що:

- Особи з високим рівнем підтримки з боку батьків демонстрували вищий рівень психосексуального благополуччя (за результатами CASP-19 середній бал 16,8 із 19);
- Суб'єктивний досвід стигматизації та емоційного неприйняття корелює з підвищеним рівнем тривожності (60% респондентів з неконформною

орієнтацією повідомили про досвід соціального тиску);

– Високий рівень відкритості до нового досвіду та емоційної чутливості позитивно впливає на прийняття власної сексуальності;

– У 72% опитаних простежується чіткий зв'язок між психосексуальними переживаннями у підлітковому віці та стабілізацією сексуальної орієнтації у дорослому житті

– Якісні інтерв'ю засвідчили, що теплі емоційні стосунки з матір'ю частіше асоціювалися з позитивною самоідентифікацією незалежно від орієнтації.

Таким чином, отримані результати підтверджують, що сексуальна орієнтація не є жорстко детермінованою, а формується у складному контексті впливу індивідуальних, міжособистісних та соціальних чинників. Психологічне благополуччя особистості суттєво залежить від прийняття себе, підтримки з боку найближчого оточення та наявності толерантного соціального середовища.

Практичне значення результатів полягає в можливості використання даних для психологічного консультування, профілактики деструктивних переживань, а також розробки програм підтримки молоді у процесі становлення сексуальної ідентичності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кононенко А. О. Сучасні підходи до вивчення проблеми сексуальності / А. О. Кононенко // Психологія та соціальна робота. – 2021. – Вип. 1 (53). – С. 53–64. – Режим доступу: <https://psysocwork.onu.edu.ua/article/view/241350>
2. Іванова О. В. Особливості ставлення до сексу у осіб юнацького та зрілого віку / О. В. Іванова // Факультет психології, історії та соціології Херсонського державного університету. – 2021. – С. 1–67. – Режим доступу: https://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/15939/Ivanova_fpis_2021.pdf?sequence=1
3. Щотка О. Якісний підхід в «gender studies»: психологічна підготовка дослідника / О. Щотка // Збірник наукових праць: психологія. – 2018. – С. 1–10. – Режим доступу: <https://www.academia.edu/109577865/>
4. Гупаловська В., Стрілець Н. Психологічні особливості сексуальних установок молоді / В. Гупаловська, Н. Стрілець // Психологічні науки: збірник наукових праць. – 2013. – Т. 2, вип. 10 (91). – С. 89–94. – Режим доступу: <https://www.academia.edu/41957336/>
5. Мирошніченко А. В. Гендерна ідентифікація як соціально-психологічний феномен / А. В. Мирошніченко // Психологічні науки: збірник наукових праць. – 2013. – Вип. 1. – С. 1–10. – Режим доступу: <https://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/5607/1/Miroschnichenko1.pdf>
6. Психологія сексуальності: наукові пошуки, теорії та практики // Кафедра психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2015. – Режим доступу: <https://psy.knu.ua/previews/279-psykholohiia-seksualnosti-naukovi-poshuky-teorii-ta-praktyky>

7. Розуміння сексуальної орієнтації // LibreTexts. – 2022. – Режим доступу:

https://ukrayinska.libretexts.org/Соціальні_науки/Соціальна_робота_та_послуги/Соціальні_проблеми_-безперервність_і_зміни/05%3A_Сексуальна_орієнтація_та_нерівність/5.01%3A_А_Розуміння_сексуальної_орієнтації

8. Психологічні аспекти сексології // Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка. – 2020. – Режим доступу:

<https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9413/1/Психологічні%20аспекти%20сексології.pdf>

9. Психологія статі та сексуальності // Волинський національний університет імені Лесі Українки. – 2020. – Режим доступу:

https://www.evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/19354/1/psychology_st.pdf

10. Сучасні підходи до вивчення проблеми сексуальності // Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. – 2021. – Режим доступу:

<https://dspace.onu.edu.ua/items/2c605ba0-e2ef-459a-8038-56dcdcab6584>

11. Гупаловська В. Психологічні особливості сексуальних установок молоді // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія «Психологічні науки». – 2013. – № 2. – С. 45–50. Режим доступу: [Academia](#)

12. Богонко Н. Статеве виховання у системі формування особистості // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки». – 2018. – Вип. 2. – С. 23–28. Режим доступу: [Костромской государственной университет](#)

13. Кашпур О. Психологічні особливості формування сексуальної культури підлітків // Науковий вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія «Психологічні науки». – 2019. – Вип. 1. – С. 12–18. Режим доступу: [ЕНПУир](#)

14. Говорун Т. Психологічні аспекти сексології // Науковий вісник Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія «Психологічні науки». – 2017. – Вип. 3. – С. 30–35. Режим доступу: [ЕНПУир](#)
15. Мирошниченко А. Гендерна ідентифікація як соціально-психологічний феномен // Вісник Полтавського національного педагогічного університету. Серія «Психологічні науки». – 2016. – Вип. 4. – С. 40–45. Режим доступу: [Научный репозиторий ПНПУ](#)
16. Психологічні особливості формування сексуальної культури підлітків // Національний інститут сексології та сексуального здоров'я. – 2023. Режим доступу: [Сексологія](#)
17. Психологія статі та сексуальності // Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. – 2020. Режим доступу: [Евнейр](#)
18. Психологічні аспекти сексології // Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка. – 2023. Режим доступу: [Эпуб ЧНПУ](#)
19. Розуміння сексуальної орієнтації // LibreTexts Українська. – 2022. Режим доступу: [Українська Лібретекс](#)
20. Сексуальна орієнтація // LibreTexts Українська. – 2022. Режим доступу: [Українська Лібретекс](#)
21. Кашпур Ю. М. Проблема психосексуального розвитку особистості під час її входження до соціального простору // Психологічні перспективи. – 2012. – Вип. 19. – С. 120–124.
22. Іванова В. Д. Психосексуальні зміни у підлітковому віці // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. – 2021. – Вип. 4. – С. 45–50.
23. Кашпур Ю. М. Особливості психосексуального розвитку особистості в підлітково-юнацькому віці // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12: Психологічні науки. – 2006. – № 10 (34). – С. 130–135.
24. Найдьонова Г. О., Пахолок Т. О. Психосексуальний розвиток дітей з психофізичними особливостями // Науковий часопис НПУ імені М. П.

Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. – 2015. – № 29. – С. 207–213.

25. Іванова В. Д. Особливості ставлення до сексу у осіб юнацького та зрілого віку // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. – 2021. – Вип. 3. – С. 60–65.

26. Сингаївська І., Федорець С. Підлітковий вік як один із критичних періодів психосексуального розвитку людини // Вчені записки Університету «КРОК». – 2022. – № 4 (68). – С. 107–114.

27. Найдьонова Г. О., Пахолок Т. О. Психосексуальний розвиток дітей з психофізичними особливостями // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. – 2015. – № 29. – С. 207–213.

28. Кравець В. Сучасні підходи до вивчення проблеми сексуальності // Вісник Одеського національного університету. Серія: Психологія. – 2019. – Т. 24, Вип. 2. – С. 45–50.

29. Кравченко О. В. Особливості психосексуального розвитку підлітків та юнаків з розладами аутистичного спектру // Наукові записки Київського університету імені Бориса Грінченка. Серія: Психологія. – 2019. – Вип. 1. – С. 85–90.

30. Кашпур Ю. М. Проблема психосексуального розвитку особистості під час її входження до соціального простору // Психологічні перспективи. – 2012. – Вип. 19. – С. 120–124.

ДОДАТКИ

Опитувальник SRA-Q (*Sexual Relationships and Activities Questionnaire*)

Цей опитувальник призначений для оцінки вашого досвіду у сексуальних стосунках, активності та пов'язаних із цим почуттів. Ваша чесність і відкритість дуже важливі для точності дослідження. Усі ваші відповіді є конфіденційними.

Інструкція:

Оберіть відповідь, яка найкраще описує ваш досвід, почуття або думки. Для кожного питання оберіть один варіант відповіді.

Частина 1: Загальний досвід у стосунках

1. Скільки разів у вашому житті ви були у серйозних романтичних стосунках?
 - А. Жодного разу
 - В. 1-2 рази
 - С. 3-5 разів
 - D. Понад 5 разів
2. Чи були у вас романтичні стосунки, які включали сексуальну активність?
 - А. Ні
 - В. Так, з однією людиною
 - С. Так, з кількома людьми
3. Чи були у вас стосунки з особою тієї ж статі?
 - А. Ні
 - В. Так, романтичні
 - С. Так, сексуальні
 - D. Так, і романтичні, і сексуальні
4. Чи були у вас одночасно стосунки з кількома людьми?

- А. Ні
 - В. Так, але вони не знали одне про одного
 - С. Так, за згодою всіх сторін
-

Частина 2: Сексуальна активність

5. Як часто ви відчуваєте сексуальний потяг?
- А. Рідко або ніколи
 - В. Іноді
 - С. Часто
 - D. Дуже часто
6. Як ви оцінюєте свій загальний рівень задоволеності сексуальним життям?
- А. Незадоволений(-а)
 - В. Швидше незадоволений(-а)
 - С. Швидше задоволений(-а)
 - D. Повністю задоволений(-а)
7. Чи мали ви досвід сексуальних контактів з особами тієї ж статі?
- А. Ні, ніколи
 - В. Так, один раз
 - С. Так, кілька разів
 - D. Так, регулярно
8. Чи виникають у вас сексуальні фантазії про людей тієї ж статі?
- А. Ніколи
 - В. Іноді
 - С. Часто
 - D. Дуже часто
-

Частина 3: Ставлення до сексуальних стосунків

9. Наскільки для вас важлива емоційна прив'язаність у сексуальних стосунках?
- А. Неважлива

- В. Скоріше неважлива
- С. Скоріше важлива
- D. Дуже важлива

10. Як ви ставитеся до сексу без зобов'язань?

- А. Категорично негативно
- В. Скоріше негативно
- С. Скоріше позитивно
- D. Цілком позитивно

11. Чи комфортно ви почуваетесь, обговорюючи свої сексуальні бажання з партнером?

- А. Ніколи
- В. Іноді
- С. Часто
- D. Завжди

Частина 4: Вплив на орієнтацію

12. Які фактори, на вашу думку, найбільше вплинули на вашу сексуальну орієнтацію? *(Можна обрати кілька варіантів)*

- А. Соціальні норми та очікування
- В. Особистий досвід
- С. Сімейне виховання
- D. Біологічні фактори
- E. Інші (вказіть): _____

13. Як ви оцінюєте свою сексуальну орієнтацію?

- А. Гетеросексуальна
- В. Гомосексуальна
- С. Бісексуальна
- D. Інша (вказіть): _____

Дякуємо за вашу участь!

Ваші відповіді допоможуть у дослідженні психологічних аспектів сексуальної орієнтації та стосунків.

Опитувальник CASP-19 (*Control, Autonomy, Self-realization, Pleasure – 19 items*)

Цей опитувальник спрямований на оцінку загального суб'єктивного благополуччя, включаючи сексуальну задоволеність і її вплив на психологічний стан. Відповідайте щиро, адже це допоможе краще зрозуміти ваш стан.

Інструкція:

Прочитайте кожне твердження та оберіть варіант відповіді, що найкраще описує ваші почуття чи досвід.

Шкала відповідей:

- 1 – Ніколи
- 2 – Рідко
- 3 – Іноді
- 4 – Часто
- 5 – Завжди

Частина 1: Контроль (Control)

1. Я маю відчуття, що контролюю своє життя.
2. Я можу впливати на те, як складаються мої сексуальні стосунки.
3. Я здатен(-на) сказати "ні" у стосунках, якщо щось суперечить моїм бажанням.
4. Мене не змушують до чогось, чого я не хочу.

Частина 2: Автономія (Autonomy)

5. Я можу самостійно приймати рішення, що стосуються мого сексуального життя.
6. Мої сексуальні бажання та потреби враховуються у стосунках.
7. Я відчуваю себе вільно, обираючи, як виражати свою сексуальність.

8. Я відчуваюся комфортно у власному тілі.

Частина 3: Самореалізація (Self-realization)

9. Я задоволений(-а) тим, як я розвиваюся у своїй сексуальності.
10. Я відчуваю, що можу відкрито висловлювати свої бажання у стосунках.
11. Мої сексуальні стосунки сприяють моєму особистісному зростанню.
12. Я відчуваю гордість за свою здатність будувати гармонійні стосунки.
-

Частина 4: Задоволення (Pleasure)

13. Я отримую задоволення від своїх сексуальних стосунків.
14. Мені комфортно обговорювати інтимні теми зі своїм партнером(-кою).
15. Я відчуваю радість від близькості та сексуального контакту.
16. Я задоволений(-а) тим, як виглядає моє інтимне життя.
17. Я відчуваю себе коханим(-ою) і бажаним(-ою).
18. Мої сексуальні стосунки роблять моє життя кращим.
19. Я вважаю, що мій сексуальний досвід є гармонійним і позитивним.
-

Підсумок:

Підрахуйте загальну кількість балів. Вищий бал свідчить про вищий рівень психосексуального благополуччя.

Інтерпретація результатів:

- 19–38 балів: Низький рівень благополуччя. Можливо, вам варто обговорити свої переживання з партнером(-кою) або спеціалістом.
- 39–57 балів: Помірний рівень благополуччя. Ви можете покращити деякі аспекти.
- 58–75 балів: Високий рівень благополуччя. Ви задоволені своїм сексуальним життям і стосунками.

Дякуємо за вашу участь! Ваші відповіді допоможуть краще зрозуміти фактори, що впливають на психосексуальне благополуччя.

